

הַלְבוֹת אִישׁוֹת פֶּרֶק יד

א. עוֹנָה הָאִמּוּרָה בַּתּוֹרָה לְכָל אִישׁ וְאִישׁ כָּפִי כּוֹחוֹ, וְכָפִי מְלֹאכְתּוֹ. פִּיּוּד: בְּנֵי אָדָם הַבְּרִיאִים הָרַפִּים וְהָעֲנָגִים, שְׁאִין לָהֶם מְלֹאכָה שְׁמִכְשֶׁלֶת כּוֹחַן, אֲלֹא אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְיוֹשְׁבִין בְּבִתְיָהֶן עוֹנָתָן בְּכָל לַיְלָה.

ב. הַפּוֹעֵלִין כְּגוֹן הַחִיטִּין, וְהַאֲוֶרְגִּין, וְהַבּוֹנִים, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן אִם הִיתָה מְלֹאכְתָּן בְּעִיר, עוֹנָתָן פְּעָמִים בְּכָל שַׁבָּת; וְאִם מְלֹאכְתָּן בְּעִיר אַחֶרֶת, עוֹנָתָן פְּעָם אַחַת בַּשַּׁבָּת. הַחֲמָרִים, פְּעָם אַחַת בַּשַּׁבָּת; הַגָּמְלִים, אַחַת לְשָׁלוֹשִׁים יוֹם; הַמְלָחִין, אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים עוֹנָתָן פְּעָם אַחַת בַּשַּׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁתִּלְמוּד תּוֹרָה מִתֵּשׁ כּוֹחַן; וְדֶרֶךְ תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים, לְשִׁמּוֹשׁ מִטָּתָן מִלֵּילֵי שַׁבָּת לַלַּיְלִי שַׁבָּת.

ג. יֵשׁ לְאִשָּׁה לַעֲכֹב עַל בַּעְלָהּ, שֶׁלֹּא יֵצֵא לְסַחֲרָה אֲלֹא לְמָקוֹם קָרוֹב, שֶׁלֹּא יִמְנַע מֵעוֹנָתָהּ, וְלֹא יֵצֵא אֲלֹא בְרִשׁוּתָהּ; וְכֵן יֵשׁ לָהּ לְמַנְעוֹ לְצֵאתָהּ מִמְּלֹאכָה שֶׁעוֹנָתָהּ קָרוֹבָה, לְמְלֹאכָה שֶׁעוֹנָתָהּ רְחוֹקָה, כְּגוֹן חֲמָר שֶׁבִקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת גָּמֶל, אוֹ גָּמֶל לַעֲשׂוֹת מֶלֶח. וְתִלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹצְאִין לְתִלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁלֹּא בְרִשׁוֹת נְשׁוֹתֵיהֶן, שְׁתֵּים שְׁלוֹשׁ שָׁנִים; וְכֵן רַךְ וְעָנֵג שֶׁנַּעֲשֶׂה תִלְמִיד חֲכָמִים, אֵין אֲשֶׁתּוֹ יְכוּלָה לַעֲכֹב.

ד. נוֹשֵׂא אָדָם כְּמָה נָשִׁים, אִפְּלוּ מֵאָה, בֵּין בֵּבֶת אַחַת, בֵּין בָּזוֹ אַחֶר זֶה; וְאֵין אֲשֶׁתּוֹ יְכוּלָה לַעֲכֹב עָלָיו: וְהוּא שִׁיחִיָּה יְכוּלָה לְתַן שְׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה, כְּרָאוּי לְכָל אַחַת וְאַחַת. וְאֵינוּ יְכוּלָה לְכַף אוֹתָן לְשָׁכֵן בַּחֲצֵר אַחַת, אֲלֹא כָּל אַחַת וְאַחַת לַעֲצָמָהּ.

ה. וְכְמָה הִיא עוֹנָתָן, לְפִי מִנְיָנָן. פִּיּוּד: פּוֹעֵל שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים יֵשׁ לָזוֹ עוֹנָה אַחַת בַּשַּׁבָּת, וְלָזוֹ עוֹנָה אַחַת בַּשַּׁבָּת; הָיוּ לוֹ אַרְבַּע נָשִׁים נִמְצְאוּ עוֹנֹת כָּל אַחַת מֵהֶן, פְּעָם אַחַת בַּשַּׁבָּת שַׁבָּתוֹת. וְכֵן אִם הָיָה מֶלֶח וְיֵשׁ לוֹ אַרְבַּע נָשִׁים, תִּהְיֶה עוֹנֹת כָּל אַחַת מֵהֶן פְּעָם אַחַת בַּשַּׁבָּת שָׁנִים.

ו. לְפִיכֵךְ צִוּוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יֵשֵׂא אָדָם יוֹתֵר עַל אַרְבַּע נָשִׁים, אֶף עַל פִּי שִׁישׁ לוֹ מִמּוֹן הַרְבֵּה, כְּדִי שֶׁתִּגִּיעַ לָהֶן עוֹנָה פְּעָם אַחַת בַּחֲדָשׁ.

ז. הַמְדִּיר אֶת אֲשֶׁתּוֹ שֶׁתֹּאמַר לְאַחֵרִים מָה שֶׁאָמַר לָהּ אוֹ מָה שֶׁאָמְרָה לוֹ מִדְּבָרֵי שְׂחוֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ שֶׁמְדַבֵּר אָדָם עִם אֲשֶׁתּוֹ עַל עֲסָקֵי תַשְׁמִישׁ הָרִי זֶה יוֹצִיא, וְיִתֵּן כְּתָבָהּ: שְׁאִין זֶה יְכוּלָה לְהַעֲזֹר פְּנִיָּה, וְלוֹמַר לְאַחֵרִים דְּבָרֵי קִלּוֹן. וְכֵן אִם הָדִירָה שֶׁתִּהְיֶה מִתְּהַפֵּכֶת בְּשַׁעַת תַּשְׁמִישׁ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר, אוֹ הָדִירָה שֶׁתַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה שׁוֹטִים, וְדְבָרִים שֶׁאֵינָן אֲלֹא כְּשִׁטּוֹת הָרִי זֶה יוֹצִיא, וְיִתֵּן כְּתָבָהּ.

ח. הַמְדִּיר אֶת אֲשֶׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ הַמָּטָה שַׁבָּת אַחַת, מִמְּתִינִין לוֹ; יוֹתֵר עַל כֵּן יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ, אוֹ יִפֹּר נִדְרוֹ: וְאִפְּלוּ הָיָה מֶלֶח שֶׁעוֹנָתוֹ לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים שְׁכִיּוֹן שְׁנֹדֵר, הָרִי צִעְרָה וְנִתְיָאֲשָׁה. וְכִיּוֹצֵר מִדִּירָה: אִם אָמַר לָהּ תַשְׁמִישִׁי אֲסוּר עָלֶיךָ, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִשְׁמַשׁ מִטָּתוֹ לֹא נִדֵּר כָּלוּם; וְאִם נִשְׁבַּע נִשְׁבַּע לְשׂוּא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁעֲבֵד לָהּ. אָמַר לָהּ, הִנָּאת תַשְׁמִישְׁךָ אֲסוּרָה עָלַי הָרִי זֶה נִדֵּר, וְאֲסוּר לְשִׁמּוֹשׁ: שְׁאִין מֵאֲכִילִין אֶת הָאָדָם, דְּבַר הָאֲסוּר לוֹ.

ט. אֲסוּר לָאָדָם לְמַנֵּעַ אֶת אִשְׁתּוֹ עֹנֶתָהּ; וְאִם מָנַע כְּדִי לְצַעֲרָהּ עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׁלִתּוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "שְׂאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ, לֹא יִגָּרַע" (שמות כא, י). וְאִם חָלָה אוֹ תִשָּׁשׁ כּוֹחוֹ, וְאִינוּ יָכוֹל לְבַעַל יִמְתִּין שְׁלוֹשָׁה חֳדָשִׁים, עַד שִׁיבְרִיא: שְׁאִין לָךְ עֹנָה גְדוֹלָה מְזוֹ. וְאַחֲרַי כֶּךָ, אוֹ יִטַּל מִמֶּנָּה רְשׁוּת, אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

י. הָאִשָּׁה שֶׁמִּנְעָה בַּעֲלָהּ מִתְּשַׁמִּישׁ הַמָּטָה הִיא הַנִּקְרָאת מוֹרְדֵת, וְשׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ מִפְּנֵי מֶה מְרֹדָה: אִם אִמְרָה, מֵאִסְתִּיהוּ וְאִינוּ יָכוֹלָה לְהַבְעֵל לוֹ מִדַּעְתִּי כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא לְשַׁעֲתוֹ, לְפִי שְׁאִינָה בְּשִׁבְיָה שֶׁתִּבְעַל לְשֹׁנוֹי לָהּ; וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה כָּלָל, וְתִטַּל בְּלִיּוּתֶיהָ הַקִּיּוּמִין, בֵּין מִנְכָּסִים שֶׁהַכְּנִיסָה לְבַעֲלָהּ וְנִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵיוֹתָן, בֵּין מִנְכָּסִים שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵיוֹתָן. וְאִינָה נוֹטֶלֶת מִשְׁלִבְעַל כָּלוּם; וְאִפְּלוּ מִנְעַל שְׁבִרְגְלֶיהָ וּמִטְּפַחַת שְׁבִרְאֶשָׁה שֶׁלְקָחָן לָהּ, פּוֹשֶׁטֶת וְנוֹתֶנֶת לוֹ. וְכֵן כָּל שֶׁנֶּתַן לָהּ מִתְּנָה, מִחֲזָרֶת אוֹתָן, שֶׁלֹּא נִתֵּן לָהּ, עַל מְנַת שֶׁתִּטַּל וְתֵצֵא.

יא. וְאִם מְרֹדָה מִתַּחַת בַּעֲלָהּ, כְּדִי לְצַעֲרוֹ וְאִמְרָה, הֲרִינִי מִצַּעֲרַת אוֹתוֹ בְּכֶךָ, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה לִי כֶךָ וְכֶךָ, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁקָּלַלְנִי, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה עִמִּי מְרִיבָה, וְכִיּוֹצֵא בְּדִבְרֵים אֵלּוּ שׁוֹלְחִים לָהּ מִבֵּית דִּין וְאוֹמְרִין לָהּ, הִוֵּי יוֹדַעַת שְׂאֵם אֶת עֹמְדַת בְּמִרְדָּךְ, אִפְּלוּ כְּתֻבְתְּךָ מֵאָה מָנָה, הַפְּסַדְתְּ אוֹתָהּ; וְאַחֲרַי כֶּךָ מְכַרִּיזִין עָלֶיהָ בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְבִתִּי מְדַרְשׁוֹת בְּכָל יוֹם אַרְבַּע שָׁבוֹת זֶה אַחֲרֵי זֶה, וְאוֹמְרִים פְּלוֹנִית מְרֹדָה עַל בַּעֲלָהּ. וְאַחֲרַי הַהֲכַרְזָה, שׁוֹלְחִין לָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה, וְאוֹמְרִים לָהּ, אִם אֶת עֹמְדַת בְּמִרְדָּךְ, הַפְּסַדְתְּ כְּתֻבְתְּךָ.

יב. אִם עֹמְדָה בְּמִרְדָּה וְלֹא חֲזָרָה נִמְלָכִין בָּהּ, וְתֹאבֵד כְּתֻבְתָּהּ, וְלֹא יִהְיֶה לָהּ כְּתֻבָּה כָּלָל; וְאִין נוֹתְנִין לָהּ גֹט, עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ, וְאִין לָהּ מְזֻנוֹת, כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ. וְאִם מִתָּה קָדָם הַגֹּט, בַּעֲלָהּ יוֹרְשָׁהּ.

יג. כְּפִסְדֵּר הַזֶּה עוֹשִׂין לָהּ, אִם מְרֹדָה כְּדִי לְצַעֲרוֹ וְאִפְּלוּ הִיתָה נָדָה אוֹ חוֹלָה שְׁאִינָה רְאוּיָה לְתִשְׁמִישׁ, וְאִפְּלוּ הָיָה בַּעֲלָהּ מֶלֶךְ שֶׁעֹנָתוֹ לְשֶׁשֶׁה חֳדָשִׁים, וְאִפְּלוּ יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה אַחֲרָת. וְכֵן אֲרוּסָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לְהִנָּשֵׂא, וּמְרֹדָה כְּדִי לְצַעֲרוֹ וְלֹא נִשְׂאָת הָרִי זֶה מוֹרְדֵת מִתְּשַׁמִּישׁ. וְכֵן יִבְמָה שֶׁלֹּא רָצָת לְהִתְיַבֵּם, כְּדִי לְצַעֲרוֹ כְּפִסְדֵּר הַזֶּה, עוֹשִׂין לָהּ.

יד. הַמוֹרְדֵת הַזֹּאת כְּשֶׁהִיא יוֹצֵאת אַחֲרֵי שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ בְּלֹא כְּתֻבָּה, תִּחְזֹר כָּל דִּבְרֵי שֶׁהָיָה שְׁלִבְעַל. אֲבָל נִכְסִים שֶׁהַכְּנִיסָה לוֹ וּבְלִיּוּתֶיהֶן קִיּוּמִים אִם תִּפְסֶה, אִין מוֹצִיאִים מִיָּדָה; וְאִם תִּפְסֹן הַבַּעַל, אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְכֵן כָּל מֶה שֶׁאֲבֵד מִנְכָּסֶיהָ שֶׁקָּבַל הַבַּעַל אַחֲרֵיוֹתָן עָלֶיהָ, אִינוּ מְשַׁלֵּם לָהּ כָּלוּם.

טו. זֶה הוּא דִין הַתִּלְמוּד, בַּמוֹרְדֵת. וְאִמְרוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּבָבֶל מְנַהֲגוֹת אַחֲרוֹת, בַּמוֹרְדֵת; וְלֹא פָשְׁטוּ אוֹתָן הַמְּנַהֲגוֹת בְּרַב יִשְׂרָאֵל, וְרַבִּים וּגְדוֹלִים חוֹלְקִין עֲלֵיהֶם בְּרַב הַמְּקוֹמוֹת. וּבְדִין הַתִּלְמוּד, רְאוּי לְתַפֵּס וּלְדוֹן.

טז. הַמוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ וְאִמְרָה, הֲרִינִי זֶן וּמִפְּרִנִּס, אֲבָל אִינוּ בָּא עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁאִינוּ שֶׁנֶּאֱמַר מוֹסִיפִין לָהּ עַל כְּתֻבְתָּהּ, מִשְׁקַל שֵׁשׁ וּשְׁלוֹשִׁים שְׁעוֹרָה שֶׁלְכֶסֶף בְּכָל שָׁבַת וְשָׁבַת; וְיֵשֵׁב וְלֹא יִשְׁמַשׁ, כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה הִיא לִישֹׁב. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּתֻבְתָּהּ הוֹלֶכֶת וְנוֹסֶפֶת הָרִי הוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִגָּרַע" (שמות כא, י):

שָׁאם שָׁנָא, יִשְׁלַח ; אֲבָל לַעֲנוּת, אָסוּר. וְלָמָּה לֹא יִלְקָה עַל לֹא זֶה, מִפְּנֵי שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֵׂה.

יז. אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ שָׁבָאוּ לְבֵית דִּין הוּא אוֹמֵר, זֶה מוֹרְדֵת מִתְשַׁמֵּישׁ, וְהִיא אוֹמֶרֶת, לֹא כִי אֵלָא כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֲנִי עֲמוֹ, וְכֵן אִם טָעָנָה הִיא וְאָמְרָה, שֶׁהוּא מוֹרֵד מִתְשַׁמֵּישׁ, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא כִי אֵלָא כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֲנִי עֲמָה מַחְרִימִין בַּתְּחִלָּה, עַל מִי שֶׁהוּא מוֹרֵד וְלֹא יוֹדֵה בְּבֵית דִּין ; וְאַחֵר כֶּךָ, אִם לֹא הוֹדּוּ אוֹמְרִין לָהֶם, הִתִּיחַדּוּ בַּפְּנֵי עֲדִים. נִתְיַחֲדוּ וְעַדִּין הֵם טוֹעֲנִין, מִבְּקָשִׁין מִן הַנִּטְעָן וְעוֹשִׁין פְּשָׁרָה כְּפִי כּוֹחַ הַדִּין ; אֲבָל לְבַעַל בַּפְּנֵי אָדָם אִי אִפְשָׁר, לְפִי שֶׁאָסוּר לְבַעַל בַּפְּנֵי כָּל בְּרִיָּה.

יח. הָאִשָּׁה שֶׁחָלְתָה חַיִּב לְרַפָּא אוֹתָהּ, עַד שֶׁתְּכַרִּיא. רָאָה שֶׁחָלִי אַרְוֶךְ וַיִּפְסִיד מָמוֹן הָרַבָּה לְרַפּוּאָה, וְאָמַר לָהּ, הֲרִי כְּתַבְתִּיךְ מִנַּחַת, אוֹ רַפְּאִי עֲצֻמָּךְ מִכְּתַבְתִּיךְ, אוֹ הֲרִינִי מִגְרָשְׁךָ וְנוֹתֵן כְּתָבָה וְהוֹלֵךְ שׁוֹמְעִין לוֹ ; וְאִין רְאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי דֶרֶךְ אֶרֶץ.

יט. נִשְׁבֶּת, חַיִּב לְפָדוּתָהּ. אִם הָיָה כּוֹהֵן שֶׁכָּבַר נֶאֱסְרָה עָלָיו פּוֹדֶה אוֹתָהּ, וּמַחְזִירָה לְבֵית אָבִיהָ ; וְאִפְלוּ הָיוּ בְּעִיר אַחֶרֶת, מִטְּפֵל בָּהּ עַד שֶׁמַּחְזִירָה לְמַדִּינָתָהּ, וּמִגְרָשָׁהּ, וְנוֹתֵן לָהּ כָּל כְּתַבְתָּהּ. הָיָה בַּעֲלָהּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁבוּיָה מִתַּרְתָּ לּוֹ, מַחְזִירָה לּוֹ לְאִשָּׁה כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה ; וְאִם רָצָה אַחֵר כֶּךָ, מִגְרָשָׁהּ וְנוֹתֵן לָהּ כְּתַבְתָּהּ.

כ. אִין מַחְיִבִּין אֶת הַבַּעַל לְפָדוּת אֶת אִשְׁתּוֹ, בִּיתָר עַל דְּמִיָּה, אֵלָא בְּמָה שֶׁהִיא שׁוּוֹה, כְּשָׂאָר הַשְּׁבוּיוֹת. הָיוּ דְּמִיָּה יוֹתֵר עַל כְּדִי כְּתַבְתָּהּ וְאָמַר, הֲרִינִי מִגְרָשָׁהּ וְזֶה כְּתַבְתָּהּ, תִּלָּךְ וְתַפְּדָה אֶת עֲצֻמָּהּ אִין שׁוֹמְעִין לוֹ ; אֵלָא כּוֹפִין אוֹתוֹ וּפּוֹדֶה אוֹתָהּ, אִפְלוּ הָיוּ דְּמִיָּה עַד עֲשָׂרָה בְּכַתְּבָתָהּ, וְאִפְלוּ אִין לֹא אֵלָא כְּדִי פְּדִיוֹנָהּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בַּפֶּעַם רִאשׁוֹנָה ; אֲבָל אִם פְּדִיָּהּ, וְנִשְׁבֶּת פֶּעַם שֵׁנִיָּה, וְרָצָה לְגַרְשָׁהּ הֲרִי זֶה מִגְרָשׁ וְיִתֵּן כְּתָבָהּ, וְהִיא תַּפְּדָה אֶת עֲצֻמָּהּ.

כא. מִי שֶׁנִּשְׁבֶּת אִשְׁתּוֹ, וְהוּא בְּמַדִּינַת הַיָּם בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנַכְסֵיוֹ וּמוֹכְרִין בַּהֲכָרָזָהּ, וּפּוֹדִין אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁהַבַּעַל פּוֹדֶה.

כב. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ נָדָר שֶׁהוּא חַיִּב בְּגָלְלוֹ לְגַרְשָׁהּ וּלְתֵן כְּתַבְתָּהּ, וְנִשְׁבֶּת אַחֵר שֶׁהַדִּירָה אֵינּוּ חַיִּב לְפָדוּתָהּ : שְׁמַעַת שֶׁהַדִּירָה, נִתְחַיֵּב לְגַרְשָׁהּ וּלְתֵן כְּתַבְתָּהּ.

כג. הָאִשָּׁה שֶׁהִיָּתָה אָסוּרָה עַל בַּעֲלָהּ מֵאָסוּרֵי לְאוּיִן, וְנִשְׁבֶּת אֵינּוּ חַיִּב לְפָדוּתָהּ, אֵלָא נוֹתֵן לָהּ כְּתַבְתָּהּ וְהִיא תַּפְּדָה עֲצֻמָּהּ. וְהִלּוּא הַשְּׁבוּיָה אָסוּרָה לְכוּהֵן, וְהֲרִי הוּא פּוֹדֶה אוֹתָהּ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיָּתָה אָסוּרָה מִקֵּדָם, וְאָסוּר הַשְּׁבִיָּה הוּא שֶׁגָּרַם לָהּ.

כד. מִתָּה אִשְׁתּוֹ חַיִּב בְּקַבּוּרָתָהּ, וְלַעֲשׂוֹת לָהּ הַסֵּפֶד וְקִינִים, כְּדֶרֶךְ כָּל הַמַּדִּינָה ; וְאִפְלוּ עָנִי שְׁבִי־יִשְׂרָאֵל, לֹא יִפְחַתּוּ לוֹ מִשְׁנֵי חֲלִילִין וּמִקּוֹנָנִת. וְאִם הָיָה עָשִׂיר, הַכֹּל לְפִי כְּבוֹדוֹ ; וְאִם הָיָה כְּבוֹדָה יוֹתֵר מִכְּבוֹדוֹ, קוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ : שֶׁהָאִשָּׁה, עוֹלָה עִם בַּעֲלָהּ ; וְאֵינָה יוֹרְדֶת, וְאִפְלוּ לְאַחֵר מִיָּתָהּ.

כה. לֹא רָצָה לְקַבֵּר אֶת אִשְׁתּוֹ, וְעָמַד אֶחָד מִדַּעַת עֲצָמוֹ וּקְבָרָהּ מוֹצִיאִין מִבַּעֲלָהּ בַּעַל כְּרַחוּ וְנוֹתְנִין לָזָה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה זֶה מִשְׁלַכֵּת לְכָל־בָּיִם. הָיָה בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת כְּשֶׁמִּתָּה אִשְׁתּוֹ בֵּית דִּין

יורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה, וקוברין אותה לפי ממון
הבעל, ולפי כבודו או לפי כבודה.

הלכות אישות פרק טו

א. האשה שהרשת את בעלה, אחר הנשואין, שימנע עונתה
הרי זה מתר. במה דברים אמורים, בשהיו לו בנים, שפכר קים
מצות פריה ורביה. אבל אם לא קים, חייב לבעל בכל עונה עד
שיהיו לו בנים, מפני שהיא מצות עשה של תורה, שנאמר "פרו
ורבו" (בראשית א, כח; בראשית ט, א; בראשית ט, ז).

ב. האיש, מצוה על פריה ורביה; אבל לא האשה. ומאימתי
יתחייב האיש במצוה זו, מבין שש עשרה שנה או מבין שבע
עשרה שנה. וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי
זה עובר, ומבטל מצות עשה; ואם היה עוסק בתורה, וטרוד
בה, והיה מתירא מלשא אשה, כדי שלא יטרח במזונות ויבטל
מן התורה הרי זה מתר להתאחר: שהעוסק במצוה, פטור מן
המצוה; וכל שכן, בתלמוד תורה.

ג. מי שחשקה נפשו בתורה תמיד, ושגה בה כבן עזאי, ונדבק
בה כל ימיו, ולא נשא אשה אין בידו עוון: והוא, שלא יהיה
יצרו מתגבר עליו; אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לשא
אשה, ואפלו היו לו בנים, שמא יבוא לידי הרהור.

ד. במה בנים יהיו לאיש, ותתקנים מצוה זו בידו זכר ונקבה,
שנאמר "זכר ונקבה, בראם" (בראשית ה, ב); היה הבן סריס, או
שהיתה הבת אילונית לא קים מצוה. נלדו לו ומתו, והניחו
בנים הרי זה קים מצות פריה ורביה: בני בנים, הרי הם כבנים.

ה. במה דברים אמורים, בשהיו בני הבנים זכר ונקבה, והיו
באים מזכר ונקבה, אף על פי שהזכר בן בתו, והנקבה בת בנו
הואיל והם משני בנים, הרי קים מצות פריה ורביה; אבל אם
היה לו בן או בת ומתו, והניח אחד מהן זכר ונקבה עדין לא
קים מצוה.

ו. היו לו בנים בגיותו, ונתגיר הוא והם הרי זה קים מצוה זו.
היו לו בנים והוא עבד, ונשתחרר הוא והם לא קים מצות פריה
ורביה, עד שיוליד אחר שנשתחרר: שהעבד, אין לו יחוס.

ז. לא ישא אדם עקרה, וזקנה, ואילונית, וקטנה שאינה ראויה
לולד אלא אם כן קים מצות פריה ורביה, או שהיתה לו אשה
אחרת לפרות ולרבות ממנה.

ח. נשא אשה ושהה עמה עשר שנים, ולא ילדה הרי זה יוציא
ויתן כתובה, או ישא אשה הראויה לולד; ואם לא רצה להוציא,
כופין אותו ומכין אותו בשוט עד שיוציא. ואם אמר איני
בועלה, והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתיחד עמה,
בין שאמרה היא, בין שאמר הוא אין שומעין להן, אלא יוציא
או ישא אשה הראויה לולד.

ט. שהת עשר שנים ולא ילדה, והרי הוא יורה שכבת זרע
כחץ חזקת החלי ממנה, ותצא שלא בכתבה. ויש לה תוספת
לא תהיה זו פחותה מאילונית שלא הכיר בה, שיש לה תוספת

כְּמוֹ שִׁיתָבָאָר. וְאִם אֵינוֹ יוֹרֵה כַּחֲץ, חֲזָקַת הַחֲלִי מִמֶּנּוּ בְּלִבָּד;
וּכְשִׁיוֹצִיא, יִתֵּן הַכְּתָבָה כָּלָה עֵיקָר וְתוֹסֶפֶת.

י. הוּא אוֹמֵר מִמֶּנָּה נִמְנָע הַיֶּלֶד, וְהִיא אוֹמֶרֶת מִמֶּנּוּ נִמְנָע
מִפָּנֵי שְׂאִינוֹ יוֹרֵה כַּחֲץ הִיא נֶאֱמָנָה; וַיֵּשׁ לוֹ לְהַחֲרִים עַל מִי
שְׁטוּעָנָת דָּבָר שְׂאִינָה יוֹדַעַת אוֹתוֹ בּוֹדָאִי, וְאַחֵר כֵּךְ יִתֵּן כְּתָבָה.
וְאִם אָמְרָה אֵינִי יוֹדַעַת, אִם מִמֶּנִּי אִם מִמֶּנּוּ אֵין לָהּ עֵיקָר כְּתָבָה,
כְּמוֹ שְׂאִמְרָנוּ: הַעֲמֵד מִמּוֹן בְּחֲזָקַת בְּעָלָיו, עַד שֶׁתִּטָּעֵן בּוֹדָאִי
שְׂאִינוֹ יוֹרֵה כַּחֲץ. וְלָמָּה הִיא נֶאֱמָנָה בְּטַעֲנָה זֹה, מִפָּנֵי שֶׁהִיא
מִרְגָּשֶׁת אִם יוֹרֵה כַּחֲץ אוֹ לֹא יוֹרֵה; וְהוּא אֵינוֹ מִרְגִּישׁ.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה לְתַבַּע בְּעֻלָּהּ לְגַרְשָׁה אַחֵר עֶשֶׂר שָׁנִים מִפָּנֵי
שֶׁלֹא יָלְדָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת שְׂאִינוֹ יוֹרֵה כַּחֲץ שׁוֹמְעִין לָהּ; אֵף עַל
פִּי שְׂאִינָה מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, צְרִיכָה הִיא לְבָנִים לְזִקְנוּתָהּ.
וְכוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, וַיִּתֵּן עֵיקָר כְּתָבָה בְּלִבָּד שֶׁלֹא כָתַב לָהּ
הַתוֹסֶפֶת, עַל מִנָּת שֶׁתֵּצֵא לְרִצּוֹנָה וְתִטַּל.

יב. הֵלֶךְ בְּסַחֲוֶרָה בְּתוֹךְ עֶשֶׂר שָׁנִים, אוֹ שֶׁהָיָה חוֹלָה, אוֹ
שֶׁהָיְתָה הִיא חוֹלָה, אוֹ שֶׁהָיוּ חֲבוּשִׁין בְּבֵית הָאֲסוּרִין אֵין עוֹלָה
לָהֶן אוֹתוֹ זְמַן מִן הַמִּנְיָן. הַפִּילָה, מוֹנָה מִיּוֹם שֶׁהִפִּילָה. אִם
הַפִּילָה, וְחֲזָרָה וְהַפִּילָה שְׁלוֹשָׁה פַּעַמִּים הַחֲזָקָה לְנִפְלִים, וְשָׂמָא
לֹא זָכָה לְהַבְנוֹת מִמֶּנָּה; וַיּוֹצִיא, וַיִּתֵּן כְּתָבָה.

יג. הוּא אוֹמֵר הַפִּילָה בְּתוֹךְ עֶשֶׂר, כְּדִי שִׁישְׁהָה עִמָּה, וְהִיא
אוֹמֶרֶת, לֹא הִפְלֵתִי נֶאֱמָנָה, שְׂאִינָה מַחֲזִיקָה עֲצָמָה בַּעֲקָרוֹת;
הוּא אוֹמֵר, הַפִּילָה שָׁנִים, וְהִיא אוֹמֶרֶת, שְׁלוֹשָׁה נֶאֱמָנָה, שְׂאִינָה
מַחֲזִיקָה עֲצָמָה בַּמַּפְלָת: וַיּוֹצִיא, וַיִּתֵּן כְּתָבָה. וּבְכָל זֶה, מִשְׁבִּיעָה
שְׁבוּעַת הַסֵּת, שֶׁלֹא הַפִּילָה, אוֹ שֶׁהַפִּילָה שְׁלוֹשָׁה שְׁבֻטָּעָנָה זֹה,
יִתְחַיֵּב לָתֵן כְּתָבָה.

יד. נִשְׁאֵת לְאַחַד, וְשָׁהָת עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה, וְהוֹצִיאָהּ
מִתֵּרֶת לְהַנָּשֵׂא לְשָׁנִי. שָׁהָת עִם הַשְּׁנִי עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה, לֹא
תִנָּשֵׂא לְשָׁלִישִׁי; וְאִם נִשְׁאֵת לְשָׁלִישִׁי, תֵּצֵא בְּלֹא כְּתָבָה אֶלֶּא אִם
כֵּן יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, אוֹ שָׁקִים מִצּוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין וְאָמְרָה, בְּעָלִי אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁמֵּשׁ
כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ שְׁמוּשׁ שְׁמוּלִיד, אוֹ שְׂאִינוֹ יוֹרֵה כַּחֲץ יַעֲשֶׂה
הַדִּינִין פֶּשֶׁרָה; וַיֹּאמְרוּ לָהּ רֵאווִי לִיךְ שֶׁתִּנְהַגִּי עִם בְּעָלֶיךָ, עַד
שֶׁתִּשְׁהִי עֶשֶׂר שָׁנִים, וְלֹא תוֹלִידִי, וְאַחֵר כֵּךְ תִּתְבַּעֲנִי. וּמַגְלָגְלִין
עִמָּה בְּדָבָר, וְאֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ לִישֹׁב; וְלֹא דָנִין אוֹתָהּ דִּין מוֹרְדָּת,
אֶלֶּא מֵאֲרִיכִין בְּדָבָר זֶה עַד שִׁיעֲשֻׂה פֶּשֶׁרָה.

טז. אֵף עַל פִּי שָׁקִים אָדָם מִצּוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה, הָרִי הוּא מִצְוָה
מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים שֶׁלֹא יִבְטַל מִלְּפָרוֹת וְלִרְבּוֹת, כָּל זְמַן שִׁישׁ בּוֹ
כּוֹחַ שְׁכָל הַמוֹסִיף נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, כָּאִלוּ בָנָה עוֹלָם; וְכֵן
מִצּוֹת חֲכָמִים הִיא שֶׁלֹא יֵשֵׁב אִישׁ בְּלֹא אִשָּׁה, שֶׁלֹא יָבוֹא לִידֵי
הֶרֶהוֹר, וְלֹא תִשָּׁב אִשָּׁה בְּלֹא אִישׁ, שֶׁלֹא תִחַשְׁדּ.

יז. וְחוֹבָה עַל כָּל אִישׁ, לְקַנּוֹת לְאִשְׁתּוֹ; אָמְרוּ חֲכָמִים, אֵין אָדָם
מִקְנֵא לְאִשְׁתּוֹ, אֶלֶּא אִם כֵּן נִכְנָסָה בּוֹ רוּחַ טְהָרָה. וְלֹא יִקְנֵא לָהּ
בִּיּוֹתֵר מִדִּי; וְלֹא יֵאָנֵס אוֹתָהּ, וַיִּבְעַל בְּעַל כְּרָחָה, אֶלֶּא לְדַעֲתָהּ,
וּמִתּוֹךְ שִׁיחָה וְשִׁמְחָה.

יח. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה צְנוּעָה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, וְלֹא
תִרְבֶּה בְּשִׁחוּק וְקִלּוֹת רֹאשׁ בְּפָנֶי בְּעֻלָּהּ, וְלֹא תִתְבַּע תִּשְׁמִישׁ

המטה בפיה, ולא תהיה מדברת בעסק זה; ולא תמנע מבעלה, כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה, אלא נשמעת לו, בכל עת שירצה. ותזהר מקרוביו ובני ביתו, כדי שלא יעבר עליו רוח קנאה; ותתרחק מן הפעור, ומן הדומה לפעור.

יט. וכן צוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו, ואוהבה כגופו; ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי הממון. ולא יטיל עליה אימה יתרה; ויהיה דבורו עמה בנחת, ולא יהיה עצב ולא רוגז.

כ. וכן צוו חכמים על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדי, ויהיה לו עליה מורא, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך: מהלכת בתאות לבו, ומרחקת כל שישנא. וזה הוא דרך כל בנות ישראל ובני ישראל הקדושים, הטהורים בזווגן; ובדרכים אלו, יהיה ישובן נאה ומשפח.

הלכות אישות פרק מז

א. הנכסים שמכנסת האשה לבעלה, בין קרקע בין עבדים בין מטלטלין אף על פי שהן נכתבין בשטר כתבה אינן נקראין כתבה, אלא נדונייה שמה. ואם קבל הבעל אחריות הנדונייה עליו, ונעשת ברשותו אם פחתה, פחתה לו, ואם הותירה הותירה לו הרי זו נקראת נכסי צאן ברזל; ואם לא קבל אחריות הנדונייה עליו, אלא הרי היא ברשות האשה אם פחתה, פחתה לה, ואם הותירה, הותירה לה הרי זו נקראת נכסי מלוג.

ב. וכן כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה, ולא כתבה אותן בכתבה, אלא נשארו לה לעצמה, או נפלו לה בירשה אחר שנתארסה, או נתנו לה במתנה הכל נקראין נכסי מלוג, שכלן ברשותה הן. ואין נקרא כתבה, אלא עיקר כתבה שהוא מאה או מאתים עם התוספת בלבד.

ג. כבר הודענו שחכמים תקנו כתבה לאשה, ודין התוספת כדין העיקר; ולא תקנוה לגבותה כל זמן שתירצה, אלא הרי היא כחוב שקבוע לו זמן, ואין הפתבה נגבית, אלא לאחר מיתת הבעל או אם גרשה.

ד. וכן התקינו שאם היה לבעל שדות טובות ורעות ובינוניות, ובאה האשה לגבות כתבתה אחר מותו שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו, והיא הנקראת זבורית.

ה. וכן התקינו שכתבבוא לגבות אחר מותו, לא תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ, שלא הניח אצלה כלום, ושלא מכרה לו כתבתה ולא מחלה אותה; ושמין לה כל שעליה, ופוחתין אותו מכתבתה. אבל אם גרשה לרצונו, גובה בלא שבועה; ואין שמין פסות שעליה שהרי לקחן לה, וזכתה בהן, והוא רוצה להוציאה, לא היא.

ו. וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתבתה, אלא מן הקרקע. ואינה גובה משבח ששבח נכסים לאחר מיתת הבעל; ואין הפנות נזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששבח נכסים לאחר מיתתו; ואינה טורפת בכתבתה משבח שהשבית הלוקח, אף

על פי שבעל חוב גובה את השבֹּחַ. ודברים אלו, מקלי כתבה הם.

ו. וכן מקלי כתבה, שתטל האשה כתבתה מן הפחות שבמטבעות. פיצד: נשא אשה במקום, וגרשה במקום אחר אם היו מעות מקום הנשואין טובות ממעות מקום הגרושין, נותן לה ממעות מקום הגרושין; ואם היו מעות מקום הגרושין טובות ממעות מקום הנשואין, נותן לה ממעות מקום הנשואין.

ח. במה דברים אמורים, בשהיה בכתבתה מעות סתם; אבל אם פרש בה מטבע ידוע, בין בעיקר בין בתוספת הרי היא כדין המלוה את חברו מטבע ידוע, שנותן לו כמה שהלוהו, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.

ט. תקנו הגאונים בכל הישיבות, שתהיה אשה גובה כתבתה אחר מיתת בעלה, אף מן המטלטלין, בדרך שתקנו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין; ופשטה תקנה זו, בכל ישראל. וכן שאר תנאיי כתבה כלן בכתבה הן, וישנן במטלטלין כקרקע חוץ מכתבת בנין דכרין, שלא מצאנו מנהג ירשתה פשוט בכל הישיבות. לפיכך אני אומר, מעמידין אותה על דין התלמוד, שאין יורשין כתבת אמן, אלא מן הקרקע.

י. כבר נהגו בכל מקומות שידענו וששמענו שמען, שיכתבו בכתבה, בין מקרקעי בין מטלטלי; ודבר זה תקון גדול הוא, ואנשים נבונים הנהיגו בו שהרי זה תנאי שבממון, ונמצאת האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה, לא בתקנת אחרונים.

יא. הרי שלא כתב כך בשטר כתבה, אלא נשא סתם אם היה יודע בתקנה זו שלגאונים, גובה. ואם לאו, או שנסתפק לנו הדבר מתישבין בדבר זה הרבה: שאין כוח בתקנת הגאונים לדון בה, אף על פי שלא נתפרשה, כדין תנאיי כתבה, שהם תקנת הסנהדרין הגדולה עד שנוציא ממון בה מן היורשים.

יב. ועוד תקנו חכמים שיהיו כל נכסי הבעל, אחראין וערבאין לכתבה: אפלו כתבתה מנה, ויש לו קרקע באֵלפים זהובים הכל תחת שעבוד הכתבה. וכל שימכר אחר הנשואין מנכסיו אף על פי שממכרו קים, ויש לו למכור כל נכסיו אם ירצה יש לה לטרף אותן בכתבתה כשיגרשנה או כשימות, אם לא תמצא נכסים בני חורין; וכשתטרף, לא תטרף אלא בשבועה בנקיטת חפץ כדין כל בעלי חובות. ותקנה זו, כדי שלא תהיה כתבתה קלה בעיניו.

יג. כשמשיעין בית דין או היורשין את האלמנה כשתבוא לגבות כתבתה, אין משיעין אותה אלא חוץ לבית דין, מפני שבתי דינין היו נמנעין מלהשביעה, שחוששין לה שמא לא תדקדק על עצמה בשבועה. ואם רצו היתומים להדירה, נודרת להן כל מה שירצו; ומדירין אותה בבית דין, ואחר כך נוטלת כתבתה.

יד. מתה האלמנה קדם שתשבע אין יורשיה יורשין מכתבתה כלום, שאין לה כתבה עד שתשבע. ואם נשאת קדם שתשבע הרי זו נשבעת אחר הנשואין, ונוטלת כל זמן שתירצה; אבל אינה נודרת ונוטלת, שמא יפר הבעל.

טו. יחד לה קרקע בכתבתה בין שיחדה בארבעת המצרים, בין

במצר אחד גובה את כתבתה ממנה, בלא שבועה. וכן אם כתב לה מטלטלין, והן עצמן קיימין נוטלת אותן, בלא שבועה. וכן אם נמכרו, ונלקח בהן מטלטלין אחרים, ונודע שאלו השניים מדמי המטלטלין הראשונים נוטלת בלא שבועה.

זו. הפוגמת כתבתה, לא תפרע אלא בשבועה. כיצד: הוציאה שטר כתבה שיש בו אלף זוז, הבעל אומר, נתקבלה הכל, והיא אומרת, לא נתקבלתי אלא כף וכף ואפלו יש עליה עדים במקצת שנטלה, ואפלו דקדקה בחשבון מה שנטלה בחצי חצי פרוטה לא תטל השאר, אלא בשבועה.

יו. אמר הבעל, נתקבלה הכל, והיא אומרת, לא נתקבלתי כלום, ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה הכל, או מקצת לא תפרע אלא בשבועה.

יח. הנפרעת שלא בפניו, לא תפרע אלא בשבועה. כיצד: הרי שגרש את אשתו, והלך לו בית דין יורדין לנכסיו אחר שתשבע, ומגבין אותה כתבתה: והוא שיהיה במקום רחוק, שיש להן טרח להודיעו; אבל אם קרוב הדרך להודיעו, שולחין לו ומודיעין אותו אם לא יבוא, תשבע ותטל.

יט. הפוחתת כתבתה, נפרעת שלא בשבועה. כיצד: הוציאה שטר כתבה באלף זוז, הוא אומר, נתקבלה הכל, והיא אומרת, לא נתקבלתי כלום ואין לי אלא חמש מאות, וזה שכתב לי אלף אמנה שהיתה ביני לבינו הרי זו נפרעת, שלא בשבועה. אבל אם אמרה, אין בשטר כתבתי אלא חמש מאות אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף כלום, שהרי בטלה אותו וכאלו הודת שהוא שקר; לפיכך נשבע שבועת הסת, ונפטר.

כ. כל מקום שאמרנו, לא תפרע אלא בשבועה אומרים לה בית דין, השבעי וטלי; ומקום שנאמר תפרע שלא בשבועה אומרים לבעל, עמד ותן לה, ואין אתה נאמן בטענה זו, עד שתביא ראיה לדבריה. אמר הבעל מעצמו, תשבע לי על טענתי אומרין לה, השבעי וטלי; ותשבע בנקיטת חפץ.

כא. התנה עמה שתגבה כתבתה בלא שבועה, או שהיא נאמנת בכל מה שתטען גובה ממנו, בלא שבועה כלל; אבל אם באת לפרע מיורשיו, תשבע ואחר כך תטל. התנה עמה שתהיה נוטלת מיורשיו בלא שבועה, או שתהיה נאמנת על יורשיו הרי זו נוטלת מהן, בלא שבועה. אבל אם באה לטרף מנכסים משעבדים לא תטרף אלא בשבועה, ואף על פי שהאמינה הבעל: שאין תנאי הבעל מועיל אלא עליו, ועל יורשיו; אבל להפסיד ממון אחרים, אינו מועיל.

כב. אלמנה שהיה שטר כתבתה יוצא מתחת ידה נשבעת וגובה כתבתה לעולם, אפלו אחר מאה שנה, בין שהיתה בבית בעלה, בין שהיתה בבית אביה. ואם אין שטר כתבה יוצא מתחת ידה אין לה כלום, ואפלו עיקר כתבה, ואפלו תבעה ביום מיתת בעלה; וכן הגרושה אפלו עיקר כתבה אין לה, עד שתוציא שטר כתבה.

כג. במה דברים אמורים, במקום שדרךן לכתב כתבה; אבל במקום שאין דרךן לכתב כתבה, אלא סומכין על תנאי בית דין הרי זו גובה עיקר כתבה, אף על פי שאין בידה שטר כתבה, בין

נתגרשה בין נתאלמנה, בין היתה בבית בעלה בין היתה בבית אביה. אבל תוספת, אין לה בכל מקום אלא בראיה ברורה.

כד. ועד כמה תגבה האלמנה העיקר, במקום שאין כותבין כתבה אם היתה בבית בעלה, גובה לעולם; ואם היתה בבית אביה, עד עשרים וחמש שנה. ואם באה לתבע אחר עשרים וחמש שנה, אין לה כלום, שאלו לא מחלה, לא שתקה כל זמן זה; והרי אינה עם היורשים, כדי שתאמר נכלמתי מלתבען והן עמי בבית. לפיכך אם היה היורש עצמו מוליך לה מזונותיה לבית אביה, ומטפל בה יש לה לתבע כתבתה, אפלו אחר חמש ועשרים שנה: מפני שזה ששתקה ולא תבעה, מפני שהיא בושה מן היורש.

כה. היא אומרת, בתולה נשאתי ועיקר כתבתי מאתים, והבעל או יורשיו אומרים, בעולה נשאת ואין לה אלא מאה אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לבתולה, כגון מיני שמחה או מלבוש ידוע או פתרים או שאר דברים שאין עושין כן אלא לבתולה הרי זו נוטלת מאתים; ואם אין לה עדים בזה, הרי זו נוטלת מאה. ואם היה הבעל קים יש לה להשביעו שבועת התורה, שהרי הודה במקצת הטענה. ונאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר, זכור אני פשהייתי קטן שנעשה לפלונית מנהג הבתולות. וכל הדברים האלו, במקום שאין כותבין כתבה, כמו שאמרנו.

כו. האשה שאמרה לבעלה, גרשתי נאמנת, שאינה מעזה פניה בפני בעלה; לפיכך האשה שהוציאה שטר כתבה ואין עמה גט, ואמרה לבעלה, גרשתי ואבד גטי, תן לי כתבתי, והוא אומר, לא גרשתי חייב לתן עיקר כתבה; אבל אינו נותן התוספת, עד שתביא ראיה ברורה שגרש, או שיצא גט עם הכתבה מתחת ידה.

כז. אמר לה הבעל, כן היה, גרשתי ונתתי כל הכתבה עיקר ותוספת, וכתבת לי שובר ואבד שוברי מתוך שיכול לומר, לא גרשתי ולא יתחייב בתוספת, הרי זה נאמן; ומשביעה בנקיטת חפץ, ונותן לה את העיקר, ונשבע הוא שבועת הסת, על התוספת.

כח. הוציאה גט, ואין בידה שטר כתבה אם דרך אותו המקום שלא יכתבו כתבה גובה עיקר כתבה בגט שבידה. ואם דרכן לכתב כתבה אפלו עיקר אין לה, עד שתוציא שטר כתבה כמו שבארנו; ונשבע הבעל שבועת הסת על טענתה, ונפטר.

כט. הוציאה שני גטין, ושתי כתבות גובה שתי כתבות. הוציאה שתי כתבות, וגט אחד אינה גובה אלא כתבה אחת: ואיזו מהן גובה אם שתייהן שוות בטלה אחרונה את הראשונה, ואינה טורפת אלא מזמן אחרונה; ואם היה באחת משתייהן תוספת על חברתה גובה באיזו מהן שתירצה, ותבטל השנייה.

ל. הוציאה שני גטין, וכתבה אחת אין לה אלא כתבה אחת: שהמגרש את אשתו והחזירה סתם, על כתבתה הראשונה החזירה.

לא. הוציאה גט וכתבה, אחר מיתת בעלה אם גט קודם לכתבה גובה בגט זה עיקר כתבה, אם אין דרכן לכתב כתבה, וגובה כל

מה שיש בכתבה, שהרי זכתה בה במיתתו; ואם כתבה קדמה את הגט אין לה אלא כתבה אחת, שעל כתבה הראשונה החזירה.

לב. האשה נאמנת לומר, מת בעלי כדי שתנשא, כמו שיתבאר בהלכות גרושין; ומתנאיי הכתבה, שאם תנשא לאחר אחר מותו, תטל מה שכתב לה בכתבה. לפיכך אם באה לבית דין ואמרה, מת בעלי התירוני להנשא, ולא הזכירה שם כתבה בעולם מתירין אותה להנשא, ומשביעין אותה ונותנין לה כתבה.

לג. באה ואמרה, מת בעלי, תנו לי כתבתי אף להנשא אין מתירין אותה: שעל עסקי הכתבה באה, והרי זה בחזקת שלא מת; ואין דעתה להנשא, אלא לטל כתבה מחיים בלבד.

לד. באה ואמרה, מת בעלי, התירוני להנשא, ותנו לי כתבתי מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתבה, מפני שעיקר דבריה על עסקי נשואין באה. אבל אם אמרה, תנו לי כתבתי, והתירוני להנשא מתירין אותה, ואין נותנין לה כתבה; ואם תפסה, אין מוציאין מידה.